

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. – ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ

Τοῦ κ. ΦΡΙΞΟΥ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ

Ἡ Α.Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος γεννήθηκε στο χωριό Στατός τῆς Ἐπαρχίας Πάφου στίς 27 Σεπτεμβρίου 1927. Γονεῖς του ἦταν ὁ Ἀριστόδημος καί ἡ Ἑλένη, οἱ ὁποῖοι ἐκτός ἀπό τόν ἴδιο ἀπέκτησαν ἄλλα δώδεκα παιδιά. Δύο ἀπό αὐτά πέθαναν σέ μικρή ἡλικία. Τό κοσμικό του ὄνομα ἦταν Χριστόφορος.

Ὅταν τελείωσε τό Δημοτικό Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, ἔγινε δεκτός ὡς δόκιμος στήν Ἱερά Μονή Κύκκου (1940). Στά ἔξι χρόνια, κατά τά ὁποῖα ὑπηρέτησε ὡς δόκιμος, παρακολούθησε μαθήματα γυμνασιακοῦ κύκλου στή Σχολή, τήν ὁποία ἡ Ἱερά Μονή Κύκκου συντηροῦσε τότε γιά τούς δοκίμους τῆς. Ἀκολουθῶς (1946) στάληκε ὡς ὑπότροφος τῆς Μονῆς στό Παγκύπριο Γυμνάσιο, στή Λευκωσία, γιά νά συμπληρώσει τίς γυμνασιακές του σπουδές.

Ἀπό τό Γυμνάσιο ἀποφοίτησε το 1950 καί στίς 18 Φεβρουαρίου 1951 χειροτονήθηκε Διάκονος ἀπό τόν ἀείμνηστο Ἀρχιεπίσκοπο καί Ἐθνάρχη Μακάριο Γ΄ καί μετονομάστηκε σέ Χρυσόστομο. Τόν ἐπόμενο χρόνο (1952) μέ ὑποτροφία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς πῆγε στήν Ἀθήνα καί γράφτηκε στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ἀπ' ὅπου καί πῆρε τά πτυχία τῆς Φιλοσοφικῆς καί τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Κατά τή διάρκεια τῶν σπουδῶν του στήν Ἀθήνα καί ὕστερα ἀπό ἐντολή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, πού παρέμενε στήν Ἀθήνα μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν ἐξορία τῶν Σεῦχελλῶν, ἀνέλαβε τή διεύθυνση τοῦ Γραφείου Ἐθναρχίας στήν ἐλληνική πρωτεύουσα. Πολλοί ἦταν τότε οἱ ἐκεῖ Ἑλληνοκύπριοι –φοιτητές

καί ἄλλοι- πού εὐεργετήθηκαν ἀπό αὐτόν στίς διάφορες ἀνάγκες τους (σπουδές στό Πανεπιστήμιο, ἔξοδα νοσηλείας κ.λ.π.).

Μετά τή συμπλήρωση τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν του (1952-1961) ἐπέστρεψε στήν Κύπρο καί στίς 29 Ὀκτωβρίου 1961 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος καί προχειρίσθηκε εἰς Ἀρχιμανδρίτη ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ'. Στά χρόνια ἀπό τό 1961 μέχρι τό 1966 ἐργάστηκε ὡς Καθηγητής στό Γυμνάσιο Ἀρρένων Κύκκου καί στήν Ἱερατική Σχολή «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΑΡΝΑΒΑΣ». Ἐκπροσώπησε, ἐπίσης, τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου σέ διάφορα διεκκλησιαστικά συνέδρια. Τό 1966 πῆγε στήν Ἀγγλία γιά εὐρύτερες σπουδές καί γιά ἐκμάθηση τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας.

Στίς 28 Μαρτίου 1968, καί ὕστερα ἀπό πρόταση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου τόν ἐξελέξε ὁμόφωνα Χωρεπίσκοπο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου μέ τόν τίτλο τοῦ Ἐπισκόπου τῆς πάλαι ποτέ διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Κωνσταντίας. Ἡ χειροτονία του εἰς Ἐπίσκοπο ἔγινε στίς 14 Ἀπριλίου 1968.

Ὡς Χωρεπίσκοπος Κωνσταντίας ἐργάσθηκε ἄοκνα γιά τήν προώθηση καί ἐπιτέλεση τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Βοήθησε, ἀκόμη, μέ περισσό ζῆλο τόν ἀείμνηστο Ἀρχιεπίσκοπο καί Ἐθνάρχη Μακάριο Γ' στήν ἀντιμετώπιση καί ἐπίλυση τῶν διαφορῶν ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων, ἰδιαίτερα δέ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, πού προέκυψε ἀπό τίς ἐνέργειες τῶν τότε τριῶν Κυπρίων Μητροπολιτῶν Πάφου Γενναδίου, Κιτίου Ἀνθίμου καί Κυρηνεῖας Κυπριανοῦ. Πρόσφερε, τέλος, στόν Ἐθνάρχη Μακάριο Γ' μέ εὐλικρίνεια καί συνέπεια ὅλη του τή συμπαράσταση καί στήριξη στήν προώθηση τοῦ ἐθνικοῦ μας προβλήματος πρός τήν ὀρθή του λύση.

Στίς 28 Ἰουλίου 1973 ἐξελέγη Μητροπολίτης Πάφου. Σημειώνεται ὅτι ἡ Ἱερά Μητρόπολη Πάφου εὕρισκετο τότε σέ ἐμπερίστατη κατάσταση, λόγω τῆς ἀπουσίας ἀπό τήν ἔδρα του τοῦ καθαιρεθέντος ἀπό τή Μείζονα Ἱερά Σύνοδο (1973) Μητροπολίτη Γενναδίου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπό τό Θρόνο τῆς Ἱερᾶς Μητρόπολης Πάφου καί μέσα στίς τραγικές γιά τήν Κύπρο μέρες πού ἀκολούθησαν, λόγω τοῦ χουντικοῦ πραξικοπήματος καί τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς (1974), στάθηκε μέ συνέπεια στό πλευρό τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου καί Ἐθνάρχη Μακαρίου Γ' καί ἐργάστηκε σκληρά

καί ἐπίπονα γιά τή στήριξη καί ἐνίσχυση τόσο τοῦ χειμαζόμενου ποιμνίου του, ὅσο γενικότερα καί ὁλόκληρου τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Ὁλόψυχη, εἰδικότερα, ἦταν ἡ βοήθεια καί ἡ συμπαράστασή του πρὸς ὅλους ἐκείνους τούς πρόσφυγες, οἱ ὅποιοι, ἐκδιωγμένοι ἀπὸ τίς πατρογονικές τους ἐστίες, κατέφυγαν στήν Πάφο, ὅπως ἐπίσης καί πρὸς ἄλλους ἄπορους καί δυσπραγοῦντες συνανθρώπους μας. Χαρακτηριστικά, σέ μιά τηλεοπτική συνέντευξή του πρὸς τὸ Ρ.Ι.Κ., τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1977, τόνισε ὅτι «ἡ Μητρόπολη Πάφου, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι στερεῖται πόρων καί ἀναγκάζεται νά συνάπτει κάθε χρόνο δάνειο πέραν τῶν £15.000=λ.Κ., γιά νά μπορέσει νά ἀντιμετωπίσει τίς ἄμεσες ἀνάγκες της, ἐντούτοις ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1974 μέχρι τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1976 πρόσφερε γιά φιλανθρωπία, γιά ἀνακούφιση τῶν πασχόντων καί γιά βοηθήματα στὰ σχολεῖα καί στίς ἐκκλησίες τῶν ἐκτοπισθέντων ποσὸ πέραν τῶν £25.000=λ.Κ.», πού ἦταν ἓνα πολὺ σημαντικό ποσὸ, μέ τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γιά τὴν Ἱερά Μητρόπολη Πάφου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πνευματικὸ τομέα, στή διάρκεια τῶν τεσσάρων ἐτῶν τῆς διαποίμανσης τῆς Ἱερᾶς Μητρόπολης Πάφου, ἔστρεψε μέ πατρική ἀγάπη καί ἐνδιαφέρον τή φροντίδα καί προσοχή του στήν καλλιέργεια καί τόνωση τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος τοῦ ποιμνίου του. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐνίσχυσε καί στήριξε μέ θερμὴν τή λειτουργία τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καί τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων (Χ.Μ.Ο.). Μέ τίς δικές του, ἀκόμη, εὐλογίες ἰδρύθηκαν τόσο στήν Πάφο, ὅσο καί στίς διάφορες κοινότητες, τὰ Ὁρθόδοξα Χριστιανικά Κέντρα, μέ πλούσια ἐκκλησιαστική, πνευματική, ἐθνική, κοινωνική, πολιτιστική κ.λ.π. δράση καί προσφορά. Ἀποκορύφωμα τῶν δραστηριοτήτων τους ἐκείνων ἦταν τὰ διήμερα Φεστιβάλ, πού κατέστησαν ἐτήσιος θεσμός καί γίνονταν τὸ Μάιο σὲν πόλιν τῆς Πάφου ἀπὸ ὅλα μαζί τὰ Ὁρθόδοξα Χριστιανικά Κέντρα, μέ τή συμμετοχή πάντοτε καί πλήθους κόσμου.

Μέ τίς δικές του, ἀκόμη, εὐλογίες ἡ Ἱερά Μητρόπολη Πάφου, πρωτοπορώντας, ἐξέδιδε τὸ μηνιαῖο νεανικὸ περιοδικὸ «Νέοι Ἀνθρώποι», πού κυκλοφοροῦσε μέ μεγάλη ἐπιτυχία σέ ὅλα τὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαίδευσης τῆς Μητροπολιτικῆς Περιφέρειας Πάφου, στὰ Κατηχητικά Σχολεῖα, στὰ Κέντρα Νεότητας, στὰ Ὁρθόδοξα Χριστιανικά Κέντρα κ.λ.π.

Πρόσφερε, ακόμη, ὅλη του τή βοήθεια καί ἐνίσχυση πρὸς τή Φιλόπρωχο Ἀδελφότητα καί τήν Κοινωνική Πρόνοια καί στήριξε μέ ἀνυπόκριτη ἀγάπη τήν ὅλη Πνευματική-Κατηχητική Κίνηση καί τοὺς Χριστιανικούς Φιλικούς Κύκλους. Ὑπογραμμίζουμε, ἐπίσης, ὅτι συμπαραστάθηκε ὁλόψυχα τόσο πρὸς τοὺς Συνδέσμους Ἀγωνιστῶν, ὅσο καί πρὸς τὰ ἄλλα πνευματικά καί ἐπιστημονικά – πολιτιστικά Σωματεῖα καί φορεῖς τῆς Πάφου.

Μέ δική του μέριμνα λειτούργησε στήν Πάφο καί Σχολή Βυζαντινῆς Μουσικῆς, στήν ὁποία τὰ μαθήματα προσφέρονταν δωρεάν.

Ἀλλά καί στὸν οἰκονομικό τομέα, καί σέ μιά προσπάθεια νά ἀντιμετωπισθεῖ ἀποτελεσματικά ἡ ἀνεργία τῶν κατοίκων, καί γενικότερα νά ξεπερασθεῖ ὁ οἰκονομικός μαρασμός τῆς πόλης καί ἐπαρχίας Πάφου, ἵδρυσε πρῶτα τὸ ἐργοστάσιο πλαστικῶν εἰδῶν ΚΟΣΜΟΠΛΑΣΤ, στή Γεροσκήπου, καί ὕστερα τὸ ἐργοστάσιο Μεταλλικῶν Σωλήνων, στὸ Ἀνατολικό. Ὁ ἴδιος, σέ μιά παλαιότερη δὴλωσή του (1979), τόνισε ὅτι πραγματοποίησε ὅλα αὐτὰ «σέ μιά ἐποχή, πού ὄχι λίγοι ἐβλεπαν μάταιη κάθε ἐπένδυση στήν Κύπρο καί ζητοῦσαν νά φύγουν, ἀλλά καί μέ σκοπό αὐτὰ νά ἐμπνεύσουν ἐμπιστοσύνη στό λαό γιά τήν ἐπιβίωσή μας στὸν τόπο μας»!

Σκληρές καί ἐπίπονες ἦταν οἱ προσπάθειές του, ὡς Μητροπολίτη Πάφου, καί γιά τή δημιουργία μεγάλου λιμανιοῦ καί ἀεροδρομίου. Τίς προσπάθειές του αὐτές συνέχισε καί ἀργότερα, μετὰ τήν ἐκλογή του στὸν Ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο. Τελικά, αὐτές τελεσφόρησαν μέ τή δημιουργία τοῦ ἀεροδρομίου Πάφου.

Γιά ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους κέρδισε τήν ὁλόψυχη ἀγάπη, τήν ἐκτίμηση καί τὸ σεβασμὸ τοῦ παφιακοῦ λαοῦ καί καθιερώθηκε στή συνείδηση ὅλων ὡς ὁ καταξιωμένος πνευματικός ἡγέτης τους. Κοινὰ σέ ὅλα αὐτὰ, ὑπῆρξε ἀναμφίβολα, ὅπως ἤδη σημειώθηκε, ὁ στενότερος συνεργάτης τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου καί Ἐθνάρχου Μακαρίου Γ΄.

Ὡς Χωρεπίσκοπος καί ὡς Μητροπολίτης ἐκπροσώπησε πολλές φορές τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου σέ Ὁρθόδοξα καί ἄλλα διεκκλησιαστικά συνέδρια καί συναντήσεις, σέ ἐορτασμούς ἐπετείων καί σέ ἐνθρονίσεις νέων Προκαθημένων τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Γενικά, μέ τήν πλούσια αὐτή δράση καί προσφορά του σέ ὅλους τούς τομεῖς τοῦ ἔργου καί τῶν δραστηριοτήτων του ὡς Μητροπολίτη Πάφου –ἐκκλησιαστικό, πνευματικό, ἐθνικό, πολιτιστικό, φιλανθρωπικό, κοινωνικό κ.λπ.–, ἀλλά καί μέ τό καθολικά ἀναγνωρισμένο κῦρος τῆς χαρισματικῆς ἡγετικῆς προσωπικότητάς του, κέρδισε δικαιολογημένα τήν ἀγάπη, τήν ἐκτίμηση καί τό σεβασμό τοῦ ποιμνίου του, καί γενικότερα ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ μας. Εἶναι γι’ αὐτόν, ἀκριβῶς, τό λόγο, πού μετά τό θάνατο τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου καί Ἐθνάρχῃ Μακαρίου τοῦ Γ΄, ὁ Κυπριακός Ἑλληνισμός στράφηκε μαζικά πρὸς αὐτόν, βλέποντας στό πρόσωπο τοῦ τότε Μητροπολίτη Πάφου τό νέο ἄξιο Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἱστορικός ὑπῆρξε ὁ ἐπικήδειος λόγος του κατά τήν κηδεία τοῦ ἀείμνηστου προκατόχου του Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄. Μέ τόν ἐπικήδειο ἐκεῖνο λόγο του ἐνίσχυσε καί τόνωσε τό ἀγωνιστικό φρόνημα τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὥστε, μπροστά στό βαρύτατο πένθος ἀπό τό χαμό τοῦ Ἐθνάρχῃ, νά μή λυγίσει, ἀλλά νά σταθεῖ ὀρθίος καί ἀσυμβίβαστος στίς ἀγωνιστικές ἐπάλξεις τοῦ καθήκοντος ἐνάντια στόν Τοῦρκο εἰσβολέα μέχρι τήν ἅγια ἡμέρα τῆς ἀπελευθέρωσης καί τῆς δικαίωσης.

Μετά τό θάνατο τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ (3 Αὐγούστου 1977) ἀνέλαβε, σύμφωνα μέ τό Καταστατικό τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, τήν Τοποτηρητεία τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου καί διοργάνωσε ἀπρόσκοπτα τή διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν γιά τήν ἀνάδειξη τῶν ἐκπροσώπων κλήρου καί λαοῦ, οἱ ὁποῖοι θά λάμβαναν μέρος στήν ἐκλογική Συνέλευση, πού θά ἀναδείκνυε τό νέο Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου. Ἡ Συνέλευση αὐτή συνήλθε στίς 12 Νοεμβρίου 1977 καί «διά βοῆς», ἥτοι ὁμόφωνα, τόν ἐξελέξε ὡς Ἀρχιεπίσκοπο Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου. Ἡ ἐγκαθίδρυσή του στόν Ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο ἐγένεε τήν ἐπόμενη, 13η Νοεμβρίου 1977, ἡμέρα τῆς ὀνομαστικῆς του ἐορτῆς.

Ὁ λαός καί ὁ τόπος μας ἀντιμετώπιζαν τότε τίς πιό τραγικές μέρες τῆς νεώτερης ἱστορίας μας. Νωπά ἦταν τά φοβερά γεγονότα, πού ἐπληξαν τόν Κυπριακό Ἑλληνισμό, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς συμφορᾶς ἀπό τό προδοτικό πραξικόπημα καί τή βάρβαρη τουρκική εἰσβολή. Τά τουρκικά στρατεύματα εἰσβολῆς κατέλαβαν τό 40%

τῶν ἐδαφῶν μας στό βόρειο τμήμα τῆς νήσου μας, ἔδιωξαν μέ τή βία ἀπό τά σπίτια, τά ὅσια καί τά ἱερά τους 200.000 συμπατριῶτές μας, μετατρέποντάς τους σέ πρόσφυγες στήν ἰδιά τους τήν πατρίδα, καί σκόρπισαν ἀλύπητα παντοῦ τό θάνατο, τόν ὀλεθρο καί τή συμφορά.

Στόν τιτάνιο ἐκεῖνο ἀγῶνα, ὕστερα ἀπό τήν τουρκική εἰσβολή τοῦ 1974, καί εἰδικότερα στή μεγάλη προσπάθεια γιά οἰκονομική ἀνάκαμψη τοῦ λαοῦ καί τῆς πατρίδας μας, ἐργάσθηκε σκληρά καί ἡ Ἐκκλησία μας, κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση πρῶτα τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', καί ὕστερα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου. Μεγάλες ὑπῆρξαν, σχετικά, οἱ οἰκονομικές θυσίες καί τά οἰκονομικά βάρη, πού πρόθυμα καί ἀγόγγυστα σήκωσε στούς ὤμους τῆς ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου. Εἰδικότερα, στό διάστημα 1974-1977, ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου κατέβαλε τό ὑπέρογκο, γιά τά τότε δεδομένα, ποσό τῶν £700.000=λ.Κ. Καί αὐτό σέ μιά ὕστατη προσπάθεια νά προσφέρει κάθε δυνατή βοήθεια στούς πρόσφυγές μας, νά ἐνισχύσει τοὺς συγγενεῖς τῶν ἀγνοουμένων μας, νά ἐμψυχώσει τοὺς ἐγκλωβισμένους μας, νά στηρίξει τοὺς ἀγωνιστές μας, καί γενικότερα νά τονώσει τό φρόνημα τοῦ ἀγωνιζόμενου γιά ἐθνικοθρησκευτική ἐπιβίωση λαοῦ μας. Τονίζεται, χαρακτηριστικά, ὅτι τόσες πολλές ἦταν οἱ τότε ἀνάγκες καί τόσο μεγάλη ἦταν ἡ προσφερθεῖσα ἀπό τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου βοήθεια, ὥστε κατά τόν πρῶτο καιρό τῆς Ἀρχιεπισκοπείας του ὑπῆρξαν περιπτώσεις, κατά τίς ὁποῖες οἱ ἐπιταγές τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς δέν ἐξαργυρώνονταν ἀπό τίς Τράπεζες, γιατί ἀκριβῶς δέν ὑπῆρχε ἡ ἀναγκαῖα οἰκονομική κάλυψη! Καί βεβαίως, ὁ ἀείμνηστος Ἡγούμενος Χρυσόστομος καί ἡ φιλόστοργος Ἱερά Μονή Κύκκου προσέτρεξαν νά προσφέρουν τή βοήθεια καί τή στήριξή τους πρὸς τό Μακαριώτατο καί πρὸς τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου, μέχρι νά περάσουν οἱ δύσκολες ἐκεῖνες μέρες.

Μπροστά σέ ὅλη ἐκείνη τήν οἰκονομική ἐξάντληση τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς ἀποτέλεσμα, τονίζουμε καί πάλι, τῆς συμφορᾶς ἀπὸ τήν τουρκική εἰσβολή, ἀλλά καί τῆς προσφορᾶς κάθε δυνατῆς στήριξης καί βοήθειας πρὸς τό λαό στά δύσκολα τότε πρῶτα χρόνια τοῦ πόνου καί τῆς προσφυγιᾶς, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ἐργάσθηκε σκληρά, μέ ὑπομονή καί ἐπιμονή, γιά τήν οἰκονο-

μική ανάκαμψη. Καί ὧντως, γιά λόγους ἱστορικῆς ἀλήθειας θά πρέπει νά καταγραφεῖ, ὅτι στή διάρκεια τῆς Ἀρχιεπισκοπείας του ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου μπόρεσε νά ἀνορθώσει τά οἰκονομικά της, νά καταστεῖ αὐτάρκης, νά ἀποκτήσει οἰκονομική εὐρωστία καί νά πραγματοποιήσει, ἔτσι, ἕνα μικρό οἰκονομικό θαῦμα!

Ἐνα ἀπό τά πρῶτα μελήματά του, μετά τήν ἐκλογή του στόν Ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο, ἦταν ἡ ψήφιση ἀπό τήν Ἱερὰ Σύνοδο τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, τοῦ ὁποῖου τό προσχέδιο εἶχε συντάξει βασικά ὁ ἴδιος, ὡς Μητροπολίτης Πάφου. Ὁ νέος Καταστατικός Χάρτης τέθηκε σέ ἐφαρμογή τήν 1η Ἰανουαρίου 1980.

Ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἀνάρρησής του στόν Ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο, ἔστρεψε τήν προσοχή του στήν ἀκόμη μεγαλύτερη προσφορά καί ἐπιτέλεση πνευματικοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου. Ὁ πονεμένος Κυπριακός Ἑλληνισμός χρειάζοταν περισσότερο ἀπό ὅποιαδήποτε ἄλλη φορά αὐτήν τήν πνευματική στήριξη, ὥστε νά μπορέσει νά σταθεῖ ὀρθίος καί ἀλύγιστος μέσα ἀπό τή συμφορά καί τά χαλάσματα. Ἐθεσε πρὸς τοῦτο σέ νέες βάσεις τή λειτουργία τοῦ Γραφείου Ὁρθοσκευτικῆς Διαφωτίσεως, τό ὁποῖο καί ἐπάνδρωσε μέ ἐπιτελεῖο Θεολόγων. Μέ τόν τρόπο αὐτό πραγματοποιήθηκαν πάρα πολλά συνέδρια, ὁμιλίες, διαλέξεις καί ἄλλες ἐκδηλώσεις καί συγκεντρώσεις, μέ στόχο τήν ἠθικοπνευματική καλλιέργεια τοῦ λαοῦ. Ἰδιαίτερη προσοχή δόθηκε στήν παροχή κάθε δυνατῆς στήριξης πρὸς τοὺς μαθητές καί τοὺς νέους μας (ἵδρυση «Ταρσίζιου»), ἀλλά βεβαίως καί πρὸς ὅλο τό λαό.

Προστίθεται, ἐπίσης ὅτι μέ τήν καθοδήγηση καί στήριξη τοῦ Γραφείου Ὁρθοσκευτικῆς Διαφωτίσεως ἐνισχύθηκε ἀκόμη περισσότερο καί τό κατηχητικό, πνευματικό καί ἐκκλησιαστικό ἔργο τῶν κατὰ τόπους ἐνοριῶν μας.

Καθιερώθηκαν, ἀκόμη, πάνω σέ τακτική βάση οἱ ἐπισκέψεις στοὺς φυλακισμένους, στοὺς ἀσθενεῖς, στοὺς ἀπόμαχους τῆς ζωῆς σέ εὐαγγῆ Ἰδρύματα, σέ δυσπραγοῦντες συνανθρώπους κ.λ.π.

Τονίζεται, σχετικά, ὅτι ὁ Μακαριώτατος πρόσφερε ἑκατοντάδες χιλιάδες λίρες κάθε χρόνο ἀπό τό ταμεῖο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου γιά φιλανθρωπικούς σκοπούς. Τονίζεται χαρακτη-

ριστικά ὅτι οὐδέποτε ἀρνήθηκε νά προσφέρει τή βοήθεια καί τή συμπαράστασή του - ἠθική καί ὑλική- πρὸς κάθε πονεμένο καί δυσπραγοῦντα συνάνθρωπό μας, πού τοῦ τή ζητοῦσε.

Μέ τή δική του εὐλογία καί πνευματική καθοδήγηση ἰδρύθηκαν, ἐπίσης, καί λειτουργοῦν ἡ Χριστιανική Ἑνωση Κυπρίων Ἐπιστημόνων (Χ.Ε.Κ.Ε.) τό 1979, οἱ Χριστιανικοὶ Σύνδεσμοι Γυναικῶν τό 1981, ἡ Χριστιανική Ἑνωση Νεολαίας καί Φοιτητῶν-Φοιτητριῶν (Χ.Ε.ΝΕ.Φ.) τό 1987 καί ἡ Ἑνωση Χριστιανῶν Ὁρθοδόξων Γονέων (Ε.Χ.Ο.Γ.) τό 1991. Σημειώνεται, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ Χριστιανικά Σωματεῖα ἀνέπτυξαν πλούσια πνευματική δράση, μέ τή διοργάνωση ἑκατοντάδων ἐπιστημονικῶν συνεδρίων, διαλέξεων καί ὁμιλιῶν, ἀλλά καί ἄλλων συγκεντρώσεων καί ἐκδηλώσεων, μέ τίς ἐκδόσεις βιβλίων κ.λ.π., μέ στόχο τήν ἐνίσχυση καί τόνωση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καί ἀγωνιστικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ μας.

Ἐνισχύθηκαν, ἀκόμη, καί στηρίχτηκαν ἠθικά καί ὑλικά καί οἱ κατὰ τόπους Φιλόπρωχες Ἀδελφότητες, ὡς καί τὰ λοιπά πνευματικά, ἐπιστημονικά, πολιτιστικά κ.ἄ. Σωματεῖα. Προστίθεται, ἐπίσης, ὅτι πέρα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔντυπα τῶν Ἐνοριῶν, τό Γραφεῖο Θρησκευτικῆς Διαφωτίσεως μέ τίς δικές του πατρικές εὐλογίες καί τήν οἰκονομική στήριξη ἐξέδωσε, καί συνεχίζει νά ἐκδίδει, τό μηνιαῖο περιοδικό «Πνευματική Ἐπαλξη».

Μέσα στά ἴδια πλαίσια πνευματικῆς καί ἐθνικῆς προσφοράς, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ἔθεσε σέ λειτουργία καί τό Ἐκκλησιαστικό Βιβλιοπωλεῖο «ΤΟ ΦΩΣ», τό ὁποῖο, ἐκτός ἀπὸ τό χριστιανικό ἔντυπο, διαθέτει καί πλῆθος ἄλλων βιβλίων ἐθνικοῦ, κοινωνικοῦ, ἱστορικοῦ, πνευματικοῦ, πολιτιστικοῦ, λαογραφικοῦ, ἀρχαιολογικοῦ κ.λ.π., περιεχομένου, καθὼς ἐπίσης καί ἱερά σκεύη, εἰκόνες, ψηφιακοὺς δίσκους καί κασέτες μέ βυζαντινὴ καί παραδοσιακὴ μουσική, χριστιανικά τραγούδια κ.λ.π.

Μέ δική του, ἐπίσης, πρωτοβουλία ἐκδόθηκαν τὰ «Κύπρια Μηνναῖα», στά ὁποῖα περιέχονται οἱ Ἀκολουθίες, πού χρησιμοποιοῦνται, ἢ χρησιμοποιήθηκαν, στήν Κύπρο. Πιό συγκεκριμένα, ἐκδόθηκαν ἤδη τὰ Μηνναῖα τῶν Κυπρίων Ἀγίων, πού ἐορτάζονται κατὰ τοὺς μῆνες Σεπτέμβριο-Ἰούλιο, καί ὑπολείπεται, γιὰ τήν ὁλοκλήρωσή τους, τό «Μηνναῖο» τοῦ Αὐγούστου.

Συνέστησε, επίσης, ειδικό Γραφείο, τό όποιο εργάζεται για τή συγγραφή καί έκδοση τής 'Ιστορίας τής 'Εκκλησίας τής Κύπρου.

'Εξάλλου, πάρα πολλοί εἶναι καί οἱ νέοι τής Κύπρου πού, ἐπί τῶν ἡμερῶν του, σπούδασαν μέ ύποτροφίες ἀπό τά διάφορα Ταμεῖα 'Υποτροφιῶν, τά όποια ὁ ἴδιος ἐνεργοποίησε καί τά όποια βρίσκονται κάτω ἀπό τήν αἰγίδα τής 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς Κύπρου καί λειτουργοῦν κάτω ἀπό τή δική του προεδρία. 'Επιπλέον, πολλοί εἶναι καί οἱ ἄλλοι, πού ἐνισχύθηκαν οἰκονομικά μέ μικρότερα ποσά στά ἔξοδα τῶν σπουδῶν τους.

'Ιδρυσε, επίσης, μαζί μέ τόν ἀείμνηστο Πρόεδρο τής Κυπριακῆς Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανοῦ, τό Πνευματικό καί Πολιτιστικό 'Ίδρυμα 'Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' (1978), πρὸς διαιώνιση τής μνήμης καί τής προσφοράς τοῦ ἀείμνηστου 'Εθνάρχη. Σ' αυτό, πέρα ἀπό τά ἄλλα, φιλοξενοῦνται τό ἀνεκτίμητης ἀξίας Βυζαντινὸ Μουσεῖο καί ἡ Πινακοθήκη. Μέ ἔξοδα, επίσης, τοῦ 'Ίδρύματος 'Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' ἀνηγέρθηκε τό Νοσηλευτικό Κέντρο «ΜΑΚΑΡΕΙΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ», τό όποιο περιλαμβάνει τέσσερα τμήματα - Γυναικολογικό, Μαιευτικό, Παιδιατρικό καί 'Αντιαναιμικό- καί τό όποιο ἀκολούθως παραχωρήθηκε στό 'Υπουργεῖο 'Υγείας τής Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

Συνέστησε, επίσης, τό Γραφείο Καταγραφῆς Βυζαντινῶν Εἰκόνων καί 'Ιερῶν Σκευῶν τῶν 'Ιερῶν μας Ναῶν, τό όποιο ὁλοκλήρωσε ἤδη τήν καταγραφή καί φωτογράφιση ὅλου τοῦ πλούτου τῶν ἱερῶν εἰκόνων καί τῶν ἄλλων ἱερῶν σκευῶν καί ἀντικειμένων ὅλων τῶν 'Ιερῶν Ναῶν τής ἐλεύθερης Κύπρου.

'Ιδρυσε, ἀκόμη, στήν 'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή Κύπρου, τό Κέντρο Συντηρήσεως ἀρχαίων εἰκόνων, βιβλίων, χειρογράφων καί πινάκων.

Μέ δική του επίσης μέριμνα, πέρα ἀπό τή Σχολή Βυζαντινῆς Μουσικῆς τής 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς Κύπρου «ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ο Γ'», λειτούργησαν καί σέ ἄλλες ἐνορίες Σχολές Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

Μέ δική του, ἀκόμη, πρωτοβουλία συγκλήθηκε στή Λευκωσία (1982) ἡ Β' Μείζων καί 'Υπερτελής Σύνοδος, πού ἀποκατέστησε τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα, μέ τήν ἄρση τής καθαιρέσεως τῶν Μητροπολιτῶν Πάφου Γενναδίου καί Κιτίου 'Ανθίμου. 'Επρόκειτο για

μιά πολύ δύσκολη, αλλά αναμφίβολα κορυφαία καθοριστική ενέργεια, τό βάρος καί τίς συνέπειες τῆς ὁποίας μόνο ὁ ἴδιος, ὡς ἡγετική φυσιογνωμία, μπορούσε νά σηκώσει στούς ὧμους του.

Ἐπί τῶν ἡμερῶν του ἀνακηρύχθηκε, ἐπίσης, στίς 13 Ἰουνίου 1999, ὁ Ἅγιος Τριφύλλιος ὡς ὁ πολιοῦχος Ἅγιος τῆς Λευκωσίας.

Αὔξησε, ἀκόμη, σύμφωνα καί μέ τίς πρόνοιες τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀπό ἓνα σέ δύο τούς βοηθοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς Περιφέρειας. Ἐπιπλέον, τονίζεται καί ἡ συνεχὴς μέριμνά του γιὰ τὴν πνευματικὴ στήριξη καί ἐπιμόρφωση τῶν κληρικῶν μας, ἀλλὰ καί γιὰ τὴ βελτίωση τῆς μισθοδοσίας τους. Σημειώνεται, ἐπίσης, ἡ ἀνέγερση, ἀλλὰ καί ὁ ἐξοπλισμός, πάρα πολλῶν νέων ἱερῶν ναῶν, πρὸς ἐκπλήρωση τῶν λατρευτικῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ.

Γενικά, πρὸς ὅλους ἀνεξαίρετα τοὺς Ἁγίους Ἀρχιερεῖς ἔτρεφε πάντοτε ἰδιαίτερη ἀγάπη καί ἐκτίμηση. Ἡ συμπεριφορά του πρὸς αὐτοὺς ἦταν γνήσια ἀδελφική. Μέ τὴν ἴδια, βέβαια, πατρική ἀγάπη περιέβαλλε πάντοτε καί ὅλους ἀνεξαίρετα τοὺς κληρικούς μας. Τόνιζε, μάλιστα, χαρακτηριστικά ὅτι ὅλος ὁ λαός, προπάντων δέ ὅλοι οἱ κληρικοί, δικαιοῦνται νά αἰσθάνονται τὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ ὡς δικό τους σπίτι!

Ὅσον ἀφορᾷ τό ἐθνικὸ μας πρόβλημα, καθημερινὸς πόνος καί καῦμός του ἦταν ἡ συμφορά, πού προκάλεσαν στὸν Κυπριακὸ Ἑλληνισμό καί στή νῆσο τό προδοτικὸ πραξικόπημα καί ἡ τουρκικὴ εἰσβολή. Τό ἐθνικὸ μας πρόβλημα, τόνιζε, εἶναι καθαρὰ πρόβλημα εἰσβολῆς καί κατοχῆς. Συνεχῶς, ἔτσι, τὸν προβλημάτιζε καί τὸν ἀπασχολοῦσε τό μεγάλο ἐρώτημα, πῶς μπορούμε νά διώξουμε ἀπὸ τὴν Κύπρο τοὺς Τούρκους καί νά ἀπελευθερώσουμε τὴν κατεχόμενη γῆ μας. Αὐτὴ ἦταν ἡ μεγάλη του ἔγνοια καί ὁ ὕψιστος πόθος καί καῦμός του. Κοντὰ σ' αὐτὰ συμμετεῖχε, ἀκόμη, στό δράμα τῶν συγγενῶν τῶν ἀγνοουμένων μας, ὑπέφερε γιὰ τὸν ἀνθρώπινο ἐξευτελισμό, πού καθημερινὰ ὑφίστανται οἱ ἐγκλωβισμένοι μας, καί θλιβόταν ἀφάνταστα γιὰ τίς φοβερὲς δοκιμασίες τῶν προσφύγων μας.

Σέ μιά συνέντευξή του, παλαιότερα, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογή του στὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ Θρόνο, στίς 23 Νοεμβρίου 1977, πρὸς τό

Τουρκικό Πρακτορεῖο Εἰδήσεων τόνισε χαρακτηριστικά καί τὰ ἐξῆς: «Ὡς Ἐκκλησιαστικός Ἡγέτης θά ἤμουν προδότης τῆς ἀποστολῆς μου, ἐάν ἔλεγα ὅτι πρέπει νά σταματήσει ὁ ἀγώνας, ἐνῶ ἡ βία, καί ἡ ἀδικία ἐξακολουθοῦν νά ὑφίστανται στήν Κύπρο μέ τήν παρουσία τῶν στρατευμάτων εἰσβολῆς, ἐνῶ ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλευθερία καί τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα ἐξακολουθοῦν νά καταπατοῦνται τόσο ἀσύστολα...»!

Κατά γενική ὁμολογία, ὁλόκληρη ἡ ζωή του στόν Ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο, καί ὄχι μόνο, ἦταν ἓνας συνεχῆς ἀγώνας μέ ἀμετάθετους στόχους τήν ἀποχώρηση ἀπό τήν Κύπρο ὅλων τῶν στρατευμάτων εἰσβολῆς καί ὅλων τῶν ἐποίκων, τήν ἐπανένωση τῆς νήσου, τήν ἐπιστροφή ὅλων τῶν προσφύγων στίς πατρογονικές τους ἐστίες καί τήν ἐξακρίβωση τῆς ζωῆς τῶν ἀγνοουμένων μας. Πρός τό σκοπό αὐτό, δέν ἔπαυσε ποτέ νά διακηρύσσει παντοῦ –καί σέ δικούς μας καί σέ ξένους, καί στό ἐσωτερικό καί στό ἐξωτερικό– ὅτι τό Κυπριακό πρόβλημα εἶναι καθαρά πρόβλημα εἰσβολῆς καί κατοχῆς.

Μέσα στά πλαίσια τῆς θρησκευτικῆς καί ἐθνικῆς ἀποστολῆς του καί ἀνταποκρινόμενος σέ σχετικές προσκλήσεις ἐπισκέφθηκε, ὡς Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, τίς Ἐκκλησίες Ρωσίας, Βουλγαρίας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Πραγματοποίησε, ἐπίσης, ἐπισκέψεις γιά ἐθνικούς λόγους εἰς Ἑλλάδα, Μεγάλη Βρετανία, Ἡνωμένες Πολιτεῖες Ἀμερικῆς, Καναδά, Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ὁλλανδία, Βέλγιο καί Γερμανία, μεταφέροντας στίς Ἐκκλησίες τόν ἀσπασμό τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καί διερμηνεύοντας τόσο στούς Προκαθήμενους τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅσο καί στίς Κυβερνήσεις τῶν χωρῶν τούτων, τό αἷτημα τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ γιά ἀποκατάσταση στήν Κύπρο τῆς δικαιοσύνης καί τῆς ἐλευθερίας, πού παραβιάστηκαν ἀπό τήν τουρκική εἰσβολή.

Ἱστορική ὑπῆρξε ἡ ἐπίσκεψή του στό Λευκό Οἶκο καί ἡ συνάντησή του μέ τόν τότε Πρόεδρο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς (Η.Π.Α.) κ. Τζίμυ Κάρτερ (22 Μαΐου 1979), κατά τήν ὁποία ὁ Ἀμερικανός Πρόεδρος ἀπολογήθηκε στό Μακαριώτατο γιά τήν εὐθύνη τῆς χώρας του στά ὅσα συνέβησαν στήν Κύπρο μέ τήν τουρκική εἰσβολή.

Ἐξίσου ἱστορική, ὅμως, ὑπῆρξε ἡ προσφώνηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου καί πρὸς τὸν ἀείμνηστο Πρωθυπουργό τῆς Ἑλλάδος Ἀνδρέα Παπανδρέου, στό Μεγάλο Συνοδικό τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, κατὰ τὴν ἀπονομή σ' αὐτόν, ὡς τοῦ πρώτου Ἑλλήνα Πρωθυπουργοῦ πού ἐπισκέφθηκε τὴν Κύπρο, τοῦ χρυσοῦ παρασήμου τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα (27 Φεβρουαρίου 1982). Τονίζεται, ἐπ' εὐκαιρία, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ἀνέπτυξε πολὺ στενές καί εἰλικρινεῖς διαπροσωπικές σχέσεις καί συνεργασίες τόσο μέ τὸν ἀείμνηστο Πρωθυπουργό Ἀνδρέα Παπανδρέου, ὅπως βεβαίως καί μέ τὴν ὑπόλοιπη πολιτική Ἡγεσία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπανελημμένα ἀπευθύνθηκε πρὸς ὅλους τοὺς Προκαθήμενους τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, τὸν Πάπα Ρώμης, τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Καντουαρίας καί τοὺς Προκαθήμενους ἄλλων ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, τὸ Συμβούλιο Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν Ἀμερικῆς, τὸ Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν Μέσης Ἀνατολῆς, πρὸς τὸν Ὁργανισμό Ἡνωμένων Ἐθνῶν, πρὸς τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, πρὸς τὴν ΟΥΝΕΣΚΟ, ἀλλὰ καί πρὸς ἄλλους διεθνεῖς Ὁργανισμούς, θέτοντας πάντοτε πρὸς αὐτοὺς τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα στίς σωστές του διαστάσεις, δηλαδή ὡς προβλήματος εἰσβολῆς καί κατοχῆς, καί τονίζοντας τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀπόδοση δικαιοσύνης στὴν Κύπρο, μέ τὴν ἀποχώρηση ἀπὸ αὐτὴν ὅλων τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων καί ὅλων τῶν ἐποίκων, τὴν ἐξακρίβωση τῆς ζωῆς τῶν ἀγνοουμένων καί τὴν ἐπιστροφή ὅλων τῶν προσφύγων στίς πατρογονικές τους ἐστίες, μέσα σέ συνθῆκες ἐλευθερίας, ἀσφάλειας, εἰρήνης, δικαιοσύνης καί γενικά σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Καθοριστική ὑπῆρξε, ἐπίσης, ἡ συμβολή -ἠθική καί ὑλική- τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου στὴ δυναμικὴ καί ἀγωνιστικὴ κινητοποίηση τῶν γυναικῶν μας καί στὴ διοργάνωση ἀπὸ αὐτές τῶν διαφόρων ἀντικατοχικῶν ἐκδηλώσεών τους (πορεῖες Γυναικῶν κ.λ.π.).

Συγκινητική, ὅμως, ἦταν καί ἡ συνεχὴς προσπάθεια τοῦ Μακαριωτάτου γιὰ ἐνίσχυση τῆς ἄμυνας τῆς νήσου μας. Παρ' ὅλο, ὅτι δέν εἶναι τοῦ παρόντος, ὅμως σημειώνεται ὅτι ἀρκετὰ ὑπῆρξαν τά

ἀμυντικά ἔργα καί οἱ ἄλλες ἀνάγκες τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς, πού ὑλοποιήθηκαν ἀθόρυβα, χωρίς τυμπανοκρουσίες, μέ ἔξοδα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου. Ἀλλά καί πέρα ἀπό τά σημαντικά ποσά, πού ἡ ἴδια ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου εὐχαρίστως κατέβαλε πρὸς ἐνίσχυση τῆς ἄμυνας καί τῶν Ἑνόπλων μας Δυνάμεων, ἠγήθηκε ὁ ἴδιος προσωπικά καί τῆς ἐκστρατείας, κατὰ τόν Παγκύπριο Ἑράνο, πού μέ δική του καί πάλι πρωτοβουλία προκήρυξε ἡ Ἱερά Σύνοδος πρὸς ἐνίσχυση τῆς ἄμυνάς μας. Σηειώνεται ὅτι τό προϊόν τοῦ Παγκύπριου ἐκείνου Ἑράνου ἀνῆλθε στό πολύ σημαντικό γιά τήν ἐποχή ποσό τοῦ ἐνός ἐκατομμυρίου τετρακοσίων χιλιάδων λιρῶν περίπου (£1.400.000 λ.κ.).

Ἄοκνες ὑπῆρξαν οἱ προσπάθειές του καί γιά τήν ἀνεύρεση καί ἐπαναπατρισμό στήν Κύπρο τῶν ἀνεκτίμητων ἐκκλησιαστικῶν καί ἄλλων πολιτιστικῶν μας θησαυρῶν, πού οἱ Τοῦρκοι σύλησαν καί πώλησαν στό ἐξωτερικό, ὅπως εἶναι τά Ψηφιδωτά τῆς Κανακαριᾶς, κ.λ.π.

Τό μεγάλο πατριωτισμό του ἐπέδειξε ἔμπρακτα καί στά ἄλλα μεγάλα μας ἐθνικά προβλήματα, τόσο μέ τήν οὐσιαστική βοήθεια καί συμπαράστασή του -ἠθική καί ὑλική- πρὸς τοὺς Βορειοηπειρῶτες Ἑλληνας Ἀδελφούς, ὅσο καί στό θέμα τῆς ἐλληνικότητας τῆς Μακεδονίας.

Πρωτοπορώντας, ἀνέλαβε καί τή μεγάλη πρωτοβουλία γιά ἓνα ἄλλο μεγαλεπήβολο ἔργο. Τοῦτο ἀφορᾷ τήν ἵδρυση ἀπό τή μιά μεριά τοῦ Ραδιοτηλεοπτικοῦ Σταθμοῦ «Ο ΛΟΓΟΣ» (1992), καί ἀπό τήν ἄλλη τοῦ Λογοδικτύου (Internet), μέ στόχο τή διεθνή πληροφόρηση ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καί τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων.

Τήν ἔμπρακτι ἀγάπη του -ἠθική καί ὑλική- ἐξέφρασε ποικιλοτρόπως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος τόσο πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, ὅσο καί πρὸς τίς ἄλλες ἀδελφές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Γενικά ἀνέπτυξε καί καλλιέργησε ἄριστες σχέσεις μέ ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καί τοὺς Προκαθημένους τους, ἀλλά καί μέ τίς ἑτερόδοξες Ἐκκλησίες, καθὼς ἐπίσης καί μέ τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, τό Συμβούλιο (Διάσκεψη) Ἐκκλησιῶν Εὐρώπης, τό Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν Μέσης Ἀνατολῆς κ.λ.π.

Δέκτες τῆς ἴδιας ἔμπρακτης ἀγάπης τοῦ ἔγιναν καί οἱ Ἀπόδημοί μας στίς διάφορες χώρες τοῦ ἐξωτερικοῦ, στίς ὁποῖες διαβιοῦν, ὅπως ἐπίσης καί οἱ ὀργανώσεις τους. Ἡ παροχή οἰκονομικῆς ἐνίσχυσης, ὕψους ἑκατό χιλιάδων λιρῶν (£100.000), πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Κυπριακὴ Ἀδελφότητα τοῦ Λονδίνου (1994) γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἰδιόκτητου οἰκήματός της εἶναι χαρακτηριστικὴ.

Δέκτες, τέλος, τῆς μεγάλης τοῦ ἀγάπης ὑπῆρξαν, ἀκόμη, οἱ Ἕλληνες ἀδελφοί, θύματα τῶν σεισμῶν στὴν Καλαμάτα καί στὴ Β. Ἑλλάδα, καθὼς ἐπίσης καί ὁ Σερβικὸς λαός, κατὰ τίς τραγικὲς μέρες τοῦ πολέμου, οἱ Παλαιστίνιοι κ.ἄ.

Γιὰ τὸ πλούσιο καί μοναδικό ἐκκλησιαστικό, ἐθνικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, φιλανθρωπικό καί ἄλλο ἔργο του, πολλοὶ ἦταν ἐκεῖνοι -Πανεπιστήμια, πνευματικά Ἰδρύματα, Ὄργανώσεις, Σύλλογοι κ.λ.π.-, πού ζήτησαν νά τὸν τιμήσουν. Ὁ ἴδιος, σεμνὰ καί διακριτικά, ἀρνήθηκε τίς ἐν λόγῳ προτάσεις πού τοῦ ἔγιναν, τονίζοντας πάντοτε ὅτι δέν αἰσθανόταν ὅτι ἔπραξε κάτι τό ἰδιαίτερο, γιὰ τὸ ὁποῖο καί θά ἔπρεπε νά τιμηθεῖ. Τελικά, καί ὕστερα ἀπὸ φορτικὲς πιέσεις, ἀποδέχθηκε νά τιμηθεῖ ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας μας, μέ τὴν εὐκαιρία τῆς εἰκοσιπενταετηρίδας τῆς Ἀρχιερατείας του (1993), καί ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία καί πῆρε τὸ πτυχίο τῆς Θεολογίας, καί ἡ ὁποία τὸν ἀναγόρευσε εἰς ἐπίτιμο Διδάκτορά της (1998). Παρέλαβε, ἐπίσης, ὡς μιά συμβολικὴ ἔκφραση τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν τῆς Κύπρου μέ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τό χρυσό μετάλλιο τῆς πόλης τῶν Ἀθηνῶν, πού τοῦ ἀπένειμε σέ μιά σεμνὴ τελετὴ ὁ τότε Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Δημήτριος Ἀβραμόπουλος (1998). Τέλος, καί μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἑορτῆς τῶν Γραμμάτων, ἀποδέχθηκε νά γίνεи καί μιά σεμνὴ τελετὴ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀπὸ τό Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας (2002), στό ὁποῖο καί φοίτησε ὡς μαθητής.

Γενικά, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος θά παραμείνει στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ καί θά καταγραφεῖ στὴν Ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τὴ μιά μεριά ὡς ὁ ἀσυμβίβαστος Ἐθνάρχης καί ὁ τίμιος, γνήσιος, ἀγνός καί εἰλικρινὴς πατριώτης γιὰ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ του, καί ἀπὸ τὴν ἄλλη ὡς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μέ τὴ μοναδικὴ καταδεκτικότητα, ἀγάπη, φιλανθρωπία, καλοσύνη καί προπάντων ἀνεξικακία πρὸς ὅλους ἀνεξάρτητα.